

Artskyddsutredning

Bergsbrunna 2024

Uppsala kommun

Beställning: Uppsala kommun
<http://vagochmiljo.se>
Framställt av: Väg & Miljö AB
Slutversion: 2024-03-25
Internt projektnummer: 1360
Uppdragsansvarig: Mattis Arveström
Medverkande: Per Karlsson Linderum (rapport)
Kvalitetsansvarig: Mattis Arveström
Illustrationer och kartor: Väg & Miljö AB

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 0 av 20

1 INNEHÅLL

1 Bakgrund.....	2
2 Planområdet och planförslaget.....	4
3 Fynd av fågelarter	6
4 Bedömda Arter - ekologi, förekomst och påverkan.....	7
5 Lagrum, skydd och naturvårdskategori	16
5.1 Artskyddsförordningen och skyddet av fåglar	16
5.2 Definition av prioriterade fågelarter	16
6 Övergripande och Artspecifik Påverkan.....	18
6.1 Aktuellt lagrum	18
6.2 Punkt 2, 4§ i Artskyddsförordningen	18
6.3 Punkt 4, 4§ i Artskyddsförordningen.....	19
7 Slutgiltig bedömning och rekommendationer	20
8 Referenser.....	21

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 1 av 20

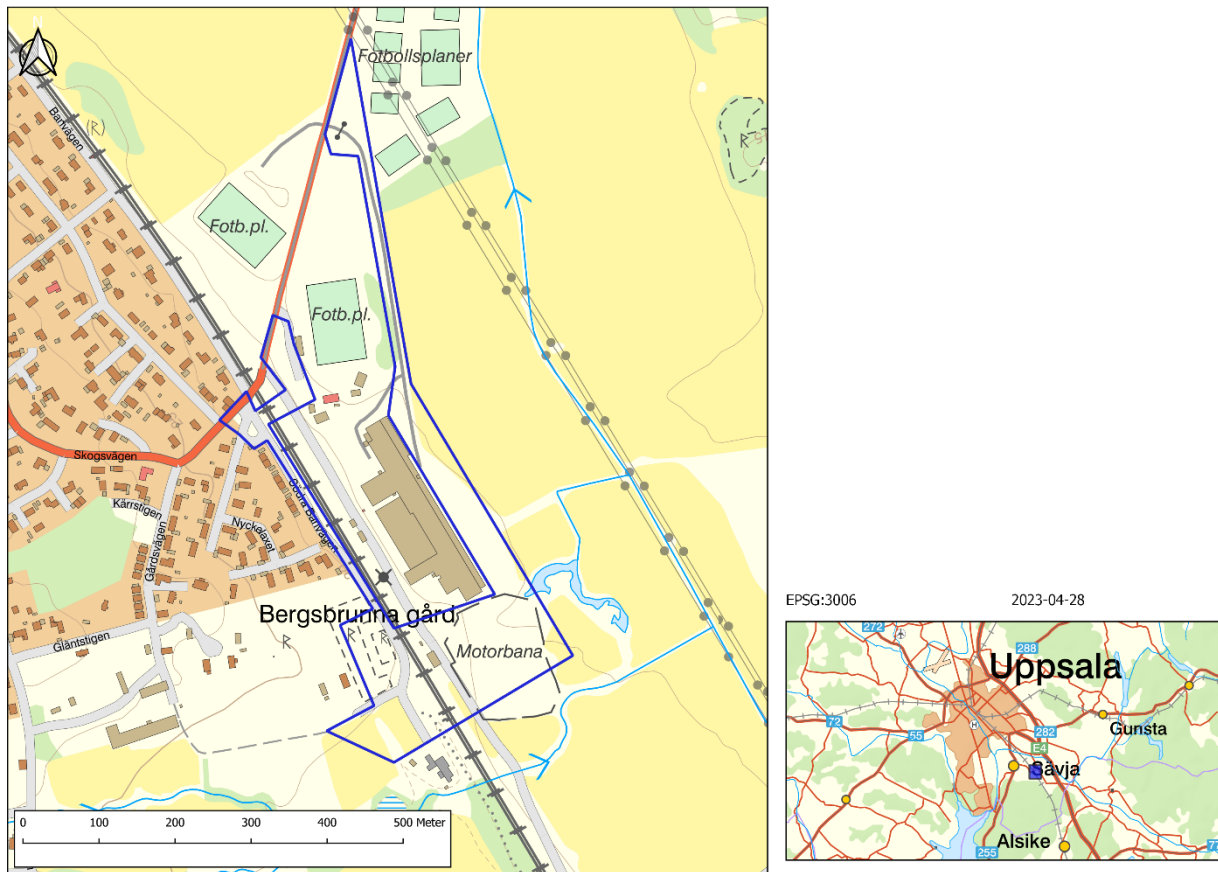
1 BAKGRUND

Väg och Miljö har på uppdrag av Uppsala kommun 2024 genomfört en artskyddsutredning av fåglar i ett exploateringsområde vid Bergsbrunna i Uppsala kommun, Stockholms län (Figur 1). Bakgrunden till detta är planerad exploatering av området. Som underlag i planarbetet önskade Uppsala kommun låta utföra en artskyddsutredning. En naturvärdesinventering enligt gällande SIS standard SS199000:2014 genomfördes under 2023 och en fågelinventering har tidigare genomförts 2022, den senare i regi av Trafikverket.

I området finns sju rapporterade naturvårdsarter av fåglar vilka bedöms i varierande grad utnyttja området under häckningstid. Ett antal ytterligare arter med naturvårdsstatus har påträffats i området men dessa bedöms vara tillfälliga gäster, sträckfåglar eller rapporterade med felaktig geografisk angivelse. De naturvårdsarter som bedöms förekomma i området under häckningstid är de rödlistade arterna gulsparv *Emberiza citrinella*, hornuggla *Asio otus*, svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca* och ärtsångare *Curruca curruca*. Samtliga är rödlistade som nära hotade (NT). Därtill förekommer kärrsångare *Acrocephalus palustris*, näktergal *Luscinia luscinia* och sädesärla *Motacilla alba* i området. Dessa är arter som på lång eller kort sikt uppvisat en påtagligt negativ populationsutveckling och som kan anses prioriterade enligt förordningsmotivet (Fm 2022:5) till ändringar i artskyddsförordningen.

Denna rapport är en artskyddsutredning för att undersöka exploateringsens eventuella påverkan på de i området påträffade fågelarterna. Syftet med artskyddsutredningen är att utreda huruvida exploateringen är av sådan grad att det finns risk att den kontinuerliga ekologiska funktionen gällande livsmiljöer i landskapet försämras för enskilda arter och huruvida arternas skydd genom artskyddsförordningen löses ut. Utredningen ska bedöma påverkan på arternas lokala, regionala och nationella populationer.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 2 av 20

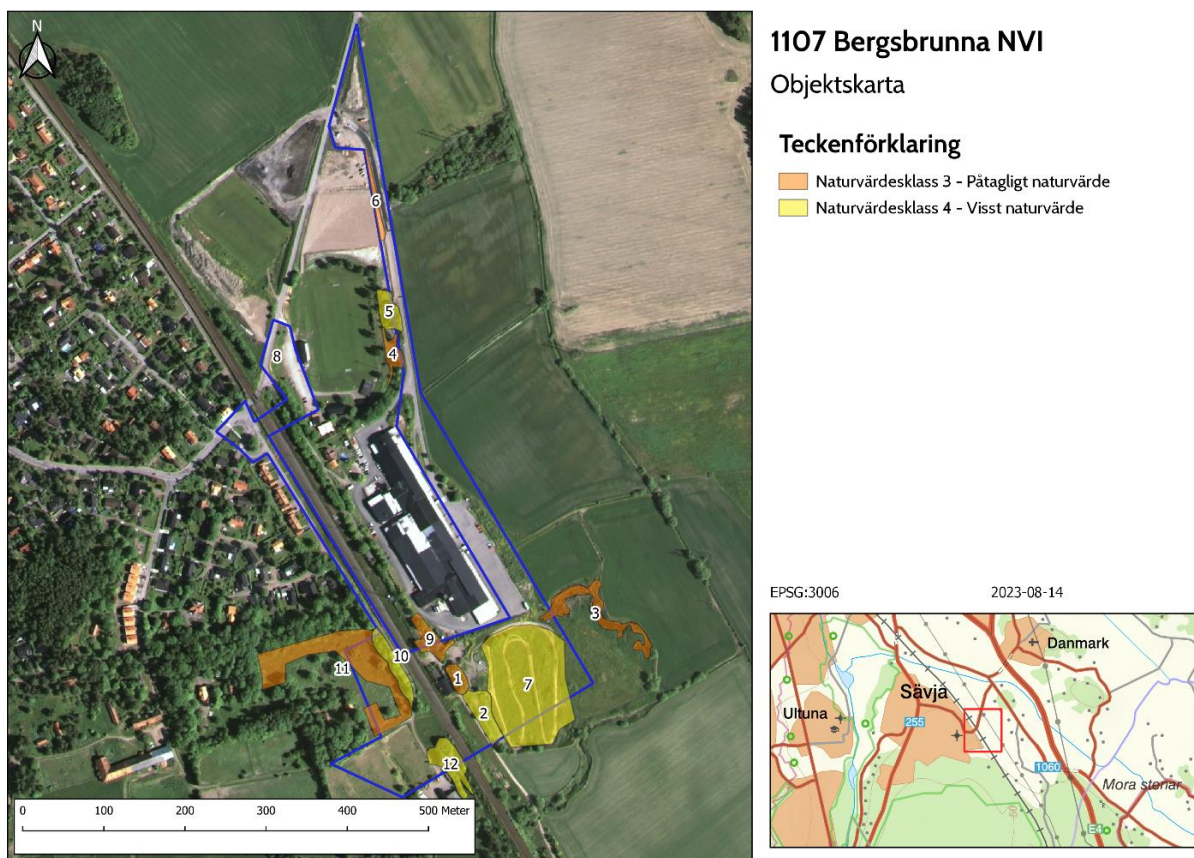
Figur 1. Det aktuella området är beläget öster om Sävja söder om Uppsala

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 3 av 20

2 PLANOMRÅDET OCH PLANFÖRSLAGET

Området ligger i Bergsbrunna, sydost om centrala Uppsala (Figur 2). Det omgivande landskapet består av vägar, ställytor, industriverksamhet, idrottsplats, villaområden och åkermark. Området består till stor del av vägkanter med angränsande brynmiljöer, åkermark, samt ängs- och betesmark. Genom området löper järnvägen mellan Uppsala och Stockholm. Brynmiljöerna är främst en- eller tvåskiktade med främst yngre träd. Vissa av brynmiljöerna är mer lövrika med visst inslag av död ved.

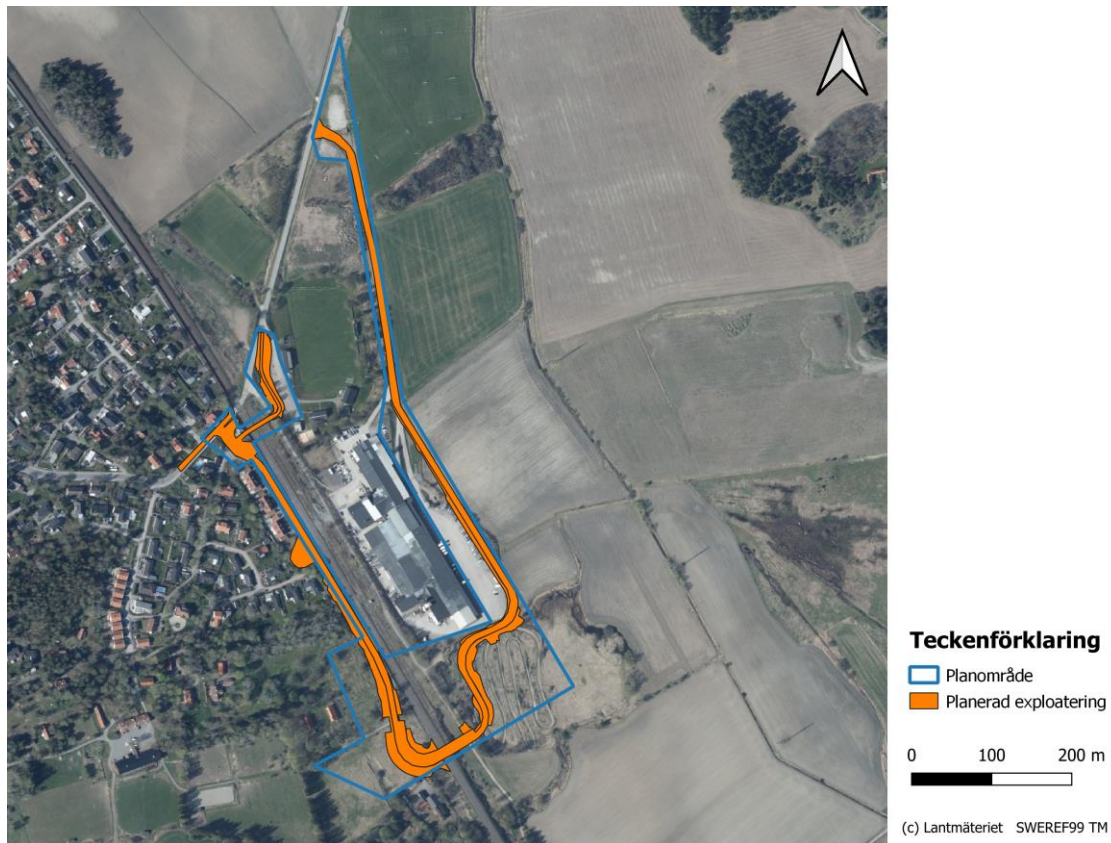
Områdets sydöstra del består av en motocross-bana omgiven av igenväxningsmark. Här finns en delvis rik busk- och örtvegetation men även förekomst av flera invasiva växtarter. Norr om crossbanan fortsätter området längs en parkering och en asfalterad väg. Här finns en typisk vegetation för ruderatmarker. Enstaka sandblottor förekommer också. Detta gäller till stor del även den väg som går längs områdets västra del.

Figur 2. Planområdet och resultat från tidigare genomförd naturvärdesinventering.

Planförslaget avser en ombyggnation av existerande vägområden i området samt att upprätta två passager under järnvägen (Figur 3). I och med breddning eller omdragning av vägbana kommer nya väglänkar att upprättas eller utökas. Den planerade exploateringen sträcker sig även från det orangemarkerade området vid tegelbruket upp till väg 649. Denna del utgörs av en befintlig väg men denna kommer här att breddas för att få samma standard som den nya vägdragningen.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 4 av 20

Figur 3. Planområde och föreslagen exploatering.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 5 av 20

3 FYND AV FÅGELARTER

Artsammansättningen bedöms som typisk för områdets karaktär och dess geografiska läge. Underlaget till denna artskyddsutredning bygger på dels fågelinventering genomförd i regi av Trafikverket, dels fynd från Artportalen. I området finns sju rapporterade naturvårdsarter av fåglar vilka bedöms i varierande grad utnyttja området under häckningstid. Ett antal ytterligare arter med naturvårdsstatus har påträffats i området men dessa bedöms vara tillfälliga gäster, sträckfåglar eller rapporterade med felaktig geografisk angivelse. De naturvårdsarter som bedöms förekomma i området under häckningstid är de rödlistade arterna gulsparv, hornuggla, svartvit flugsnappare och ärtsångare. Samtliga är rödlistade som nära hotade (NT). Därtill förekommer kärrsångare, näktergal och sädesärla i området. Dessa är arter som på lång eller kort sikt uppvisat en påtagligt negativ populationsutveckling och som kan anses prioriterade enligt förordningsmotivet (Fm 2022:5) till ändringar i artskyddsförordningen.

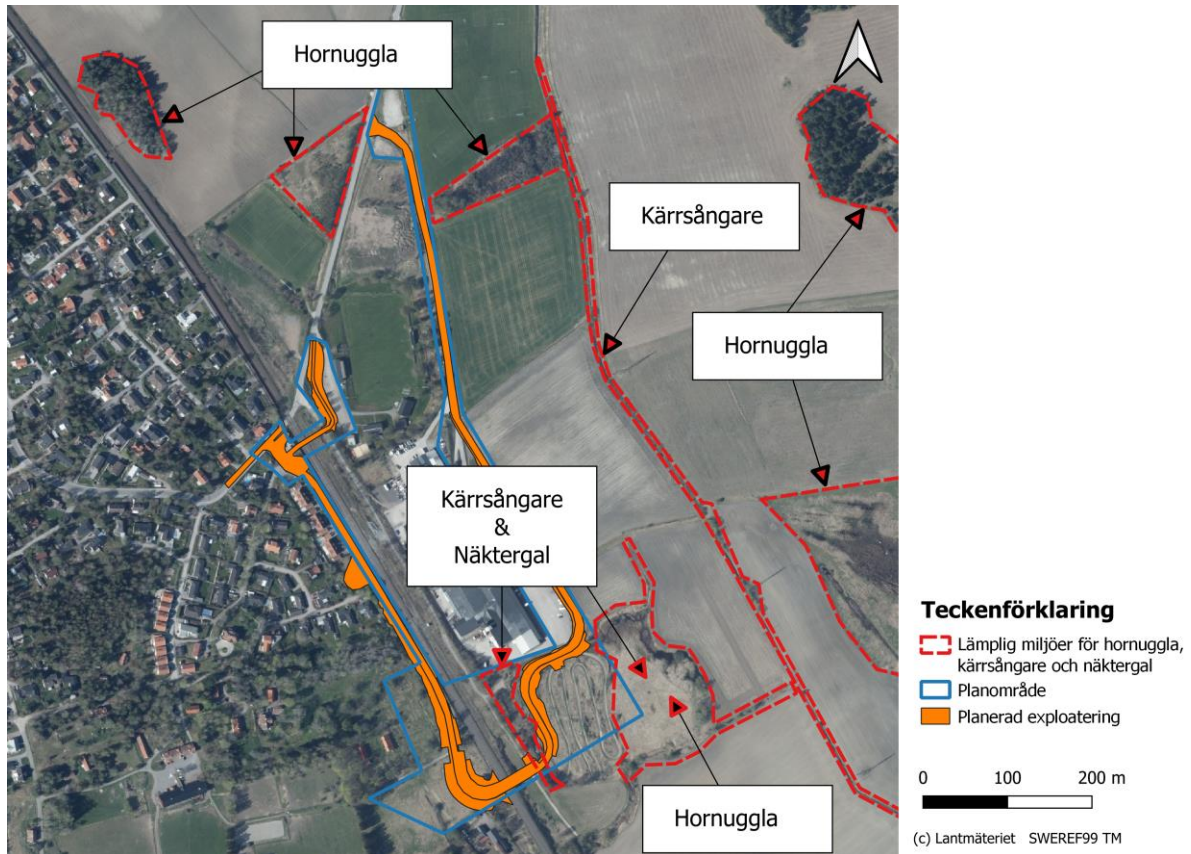
Tabell 1. Tabellen visar en sammanställning av påträffade fågelarter som utifrån förordningsmotivet till ändringen av artskyddsförordningen 2022:928, ska anses prioriterade. Det rör sig om arter som är nationellt rödlistade, som är upptagna i fågeldirektivets bilaga 1 eller vars populationstrend är negativ. * = arten bedöms inte häcka i eller i omedelbar närhet av området.

Art	Vetenskapligt namn	Rödlista 2020	Fågeldirektivet	Trend
Björktrast*	<i>Turdus pilaris</i>	NT		-
Blå kärrhök*	<i>Circus cyaneus</i>	NT	Bilaga 1	
Duvhök*	<i>Accipiter gentilis</i>	NT		-
Fiskmåsa*	<i>Larus canus</i>	NT		-
Fjällvråk*	<i>Buteo lagopus</i>	NT		-
Gulsparv	<i>Emberiza citrinella</i>	NT		-
Hornuggla	<i>Asio otus</i>	NT		-
Kornknarr*	<i>Crex crex</i>	NT	Bilaga 1	-
Kråka*	<i>Corvus cornix</i>	NT		-
Kärrsångare	<i>Acrocephalus palustris</i>			-
Mindre hackspett*	<i>Dryobates minor</i>	NT		-
Näktergal	<i>Luscinia luscinia</i>			-
Röd glada*	<i>Milvus milvus</i>		Bilaga 1	
Sidensvans*	<i>Bombycilla garrulus</i>			-
Silltrut (östersjötrut)*	<i>Larus f. fuscus</i>	VU		-
Skrattmåsa*	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	NT		-
Skata*	<i>Pica pica</i>			-
Stare*	<i>Sturnus vulgaris</i>	VU		-
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	NT		
Sädesärla	<i>Motacilla alba</i>			-
Trana*	<i>Grus grus</i>		Bilaga 1	
Vaktel*	<i>Coturnix coturnix</i>	NT		
Vit stork*	<i>Ciconia ciconia</i>	EN	Bilaga 1	
Ärtsångare	<i>Curruca curruca</i>	NT		-

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 6 av 20

4 BEDÖMDA ARTER - EKOLOGI, FÖREKOMST OCH PÅVERKAN

Nedan redovisas fördjupad bedömning för de prioriterade fågelarter (rödlistade arter, arter som uppvisar en populationsminskning eller omfattas av fågeldirektivets bilaga 1) som noterades i samband med fältstudien eller som har en dokumenterad förekomst i området.

Figur 4. Planområde, föreslagen exploatering och lämpliga miljöer för hornuggla, kärrsångare och näktergal.

Gulspurv *Emberiza citrinella* (NT)

Ekologi

Gulsparven förekommer över större delen av landet, med glesare förekomst i det inre av Norrland. Arten häckar främst i skogsbryn, buskmarker och trädriddåer men även på yngre hyggesmark. Störst täthet finns i mosaikartade landskap med omväxlande bryn, betesmark och odlingsmark.

Arten häckar i markbon eller i buskage lågt belägna bon. Gulsparven livnär sig främst på frön, spillsäd och gräs men även på insekter, insektslarver och spindlar. Dess huvudsakliga häckningstid sträcker sig från april till juli, beroende på var i landet arten påträffas. Arten lägger 1-2 kullar per år, vardera bestående av 4-5 ägg.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 7 av 20

Gulsparven är till största delen en stannfågel som vintertid gör lokala eller regionala flyttningar till lämpliga övervintringsplatser. På dessa kan arten samlas i stora flockar. De nordliga populationerna flyttar mestadels till mellersta eller södra delarna av landet, ibland till Danmark och norra Tyskland.

Den svenska populationen uppskattas till cirka 900 000 par och uppvisar en tydlig negativ trend och en minskning på nästan 50 % de senaste 20 åren, vilket föranlett artens klassning som *Nära hotad* (NT) i Rödlistan 2020. Minskningen beror på en rad faktorer. Framför allt handlar det om förändringar i jordbrukslandskapet. Dessa handlar främst om en allt kraftigare intensifiering av jordbruket, användning av bekämpningsmedel mot insekter och en minskning av småbiotoper i odlingslandskapet. Nerläggning av jordbruk, minskad odling av spannmål och igenväxning av småbiotoper är också stora problem i skogsbygder.

Förekomst i anslutning till området

Gulsparv påträffades under fältinventeringen 2022 med ett revir vid motocrossbanan. Därtill finns ett revir längs järnvägen precis norr om området och ett revir precis söder om området. Det finns därtill allmänna rapporter om ett revir vid just motocrossbanan och ett revir i norra delen av området.

Området hyser för arten lämpliga häckningsbiotoper. Antalet häckande par inom eller i direkt anslutning till området bedöms vara 2–3 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Gulsparv förekommer över hela Uppsala län. Beståndet uppskattas till 50 000 par. I Uppsala kommun förekommer arten över hela kommunen, mera sparsamt i skogsbygderna.

På lokal nivå förekommer arten väl spritt i närområdet. Flera par finns kring närbelägna Falerbo och Berga öster om området och flera par i ledningsgatan vid Asphagen söder om området. En större population finns lite längre österut i det mosaikartade odlingslandskapet mellan Danmark och Linnes Hammarby. Även västerut finns en större population längs Fyrisåns dalgång.

Exploaterings inverkan på arten

Gulsparv bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reducering av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala populationen inte minskar. Denna bedömning grundas i god tillgång till lämpliga häckningsbiotoper på lokal nivå i närområdet. KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt.

Hornuggla *Asio otus* (NT)

Ekologi

Hornuggla häckar främst i jordbrukslandskap och skog i anslutning till odlad och öppen mark. Den är vanligast i södra och mellersta Sverige men förekommer även i norra delarna av landet.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 8 av 20

Födosöket sker vid skymning i öppna odlingslandskap, ofta vid närliggande myrmarker och skogsdungar. Bytena är oftast små gnagare och fåglar.

Häckning sker i skog eller dungar i anslutning till öppna marker. Hornugglan återanvänder då gamla risbon i träd. Ofta är dessa övergivna av till exempel skator och kråkor. Honan lägger 4–5 ägg som ruvas i nästan en månad och ungarna matas sedan av föräldrarna ytterligare en månad tills de är flygfärdiga.

Under oktober till november flyttar arten söderut till Mellaneuropa men under bra gnagarår kan de stanna i södra Sverige.

Den svenska populationen uppskattas till cirka 8600 par och uppvisar en tydlig negativ trend och en minskning på nästan 25 % de senaste 20 åren, vilket föranlett artens klassning som *Nära hotad* (NT) i Rödlistan 2020. Minskningen beror på en rad faktorer. Framför allt handlar det om förändringar i jordbrukslandskapet. Dessa handlar främst om en allt kraftigare intensifiering av jordbruket och en minskning av småbiotoper i odlingslandskapet. Nerläggning av jordbruk och igenväxning av småbiotoper är också stora problem i skogsbygder.

Förekomst i anslutning till området

Hornuggla påträffades inte under fältinventeringen 2022. Det finns allmänna rapporter från området av tiggande ungfåglar sommaren 2020. De ungfåglar som hördes kring motorbanan härstammade troligen från ett häckande par vid Vallby. Där har arten konstaterats häcka 2004–2005, 2009 och 2020.

Det finns för arten lämpliga häckningsbiotoper i närheten av området. Antalet häckande par i direkt anslutning till området bedöms vara 0–1 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Hornuggla förekommer över hela Uppsala län. Beståndet uppskattas till 350 par. I Uppsala kommun förekommer arten sparsamt över hela kommunen, mera sällsynt i de rena skogsbygderna.

På lokal nivå förekommer arten i närområdet. Det finns konstaterade häckningar kring gårdarna Berga och Vallby öster om området. Här har arten konstaterats häcka 2004–2005, 2009 och 2020. De ungfåglar som hördes kring motorbanan 2020 härstammade troligen från ett häckande par vid Vallby.

Exploateringens inverkan på arten

Hornuggla bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reducering av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala populationen inte minskar. Arten häckar i större träddungar i gamla risbon. Då det saknas för arten lämpliga häckningsträd i de delar av området som avses exploateras bedöms inte

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 9 av 20

arten påverkas negativt av exploateringen. En viss påverkan kan ske på för arten lämpliga födosökmiljöer men dessa bedöms vara ringa (se fig. 4). KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt under förutsättning att områdena kring motocrossbanan och diken österut inte påverkas permanent genom exploateringen.

Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

Ekologi

Kärrsångare förekommer främst i södra delarna av landet. Arten häckar främst vid buskrika och örtrika miljöer, gärna längs med diken och vattendrag. Den förekommer främst i anslutning till sådana miljöer i öppna jordbruksbygder. Kärrsångare kan även häcka i energiskogar och ibland även i ren åkermark.

Arten häckar i buskage eller täta brännässlesnår. Kärrsångare livnär sig främst på spindlar, insekter och insektslarver. Dess huvudsakliga häckningstid sträcker sig från maj till juli, beroende på var i landet arten påträffas. Arten lägger en kull per år, bestående av 4–5 ägg.

Kärrsångaren flyttar vintertid till östra och södra Afrika.

Den svenska populationen uppskattas till cirka 24 000 par och uppvisar en tydlig negativ trend och en minskning med nästan 20 % de senaste 20 åren. Minskningen beror på en rad faktorer. Framför allt handlar det om röjning och rensning längs diken och andra våtmarksmiljöer i odlingslandskapet men arten påverkas sannolikt även negativt av faktorer längs flyttvägarna och i dess övervintringsområden.

Förekomst i anslutning till området

Kärrsångare påträffades inte under fältinventeringen 2022. Det finns däremot allmänna rapporter från området av revirhävande kärrsångare 2012, 2016 och 2020. Dessa fynd är gjorda i området kring motocrossbanan och diken öster därom.

Området hyser för arten lämpliga häckningsbiotoper. Antalet häckande par i direkt anslutning till området bedöms vara 1 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Kärrsångare förekommer över stora delar av Uppsala län men beståndet uppskattas inte till mer än 150 par. I Uppsala kommun förekommer arten liksom i länet uteslutande i jordbruksbygderna.

På lokal nivå förekommer arten på flera platser i närområdet. Flera par finns kring närbelägna Sävjaån norr och öster om området. Men framför allt västerut finns en större population längs Fyrisåns dalgång.

Exploateringens inverkan på arten

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 10 av 20

Kärrsångare bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reduktion av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala populationen inte minskar. Denna bedömning baseras på att områdena kring motocrossbanan och diken österut inte avses påverkas permanent genom exploateringen (se fig. 4). KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt under förutsättning att områdena kring motocrossbanan och diken österut inte påverkas permanent genom exploateringen.

Näktergal *Luscinia luscinia*

Ekologi

Näktergal förekommer främst i södra delarna av landet, med glesare förekomst längs med norrlandskusten. Arten häckar främst vid buskrika våtmarksmiljöer och ängsmarker eller i lövdominerad skog med tät undervegetation, gärna i lundar och ibland i parker eller trädgårdar.

Arten häckar i markbon eller i buskage lågt belägna bon. Näktergalen livnär sig främst på mask, insekter och insektslarver. Dess huvudsakliga häckningstid sträcker sig från maj till juli, beroende på var i landet arten påträffas. Arten lägger en kull per år, bestående av 4–6 ägg.

Näktergalen flyttar vintertid till östra Afrika, till ett stort område mellan Etiopien och Mocambique.

Den svenska populationen uppskattas till cirka 27 000 par och uppvisar en tydlig negativ trend och en minskning på nästan 25 % de senaste 20 åren. Minskningen beror på en rad faktorer. Framför allt handlar det om röjning och utdikning av kantområden vid våtmarksområden och i lövskogsmiljöer. Men påverkan längs artens flyttvägar eller i dess övervintringsområden kan också vara en orsak till minskningen.

Förekomst i anslutning till området

Näktergal påträffades inte under fältinventeringen 2022. Det finns däremot allmänna rapporter från området av revirhävande näktergalar 2007–2008 och 2020–2023, företrädesvis i området kring motocrossbanan.

Området hyser för arten lämpliga häckningsbiotoper. Antalet häckande par i direkt anslutning till området bedöms vara 1–2 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Näktergal förekommer över hela Uppsala län. Beståndet uppskattas till 2500 par. I Uppsala kommun förekommer arten över hela kommunen, men saknas generellt i de rena skogsbygderna.

På lokal nivå förekommer arten spritt i närområdet. Flera par finns kring närbelägna Sävjaån norr och öster om området. Men framför allt västerut finns en större population längs Fyrisåns dalgång.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 11 av 20

Exploaterings inverkan på arten

Näktergal bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reducering av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala populationen inte minskar. Denna bedömning baseras på att områdena kring motocrossbanan och diken österut inte avses påverkas permanent genom exploateringen (se fig. 4). KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt under förutsättning att områdena kring motocrossbanan och diken österut inte påverkas permanent genom exploateringen.

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca* (NT)

Ekologi

Svartvit flugsnappare är en vanligt förekommande häckfågel i hela landet. Arten finns i löv- och blandskogar samt bostadsområden och parkmiljöer.

Den huvudsakliga häckningsperioden sträcker sig från maj till juni. Boet anläggs gärna i håligheter i träd, byggnader eller i holkar. En hane svartvit flugsnappare etablerar revir med flera honor simultant. Konkurrens om boplatser uppstår med talgoxe. Svartvit flugsnappare är en tropikflyttare som lämnar landet under augusti eller september.

Arten är upptagen som *Nära hotad* i rödlistan 2020 till följd av en negativ populationstrend. Minskningstakten har uppgått till 4 % under de senaste 20 åren. Den svenska populationen uppskattas till cirka 1 400 000 par. Populationsstorleken uppvisar dock kraftiga populationssvängar som inte direkt kan kopplas till uppenbara förändringar i klimat- eller miljöfaktorer. Detta gör att det finns misstanke om att svängningarna beror på faktorer som påverkar arten utanför Sverige, under flytt eller vinterkvarteren.

Förekomst i anslutning till planområdet

Svartvit flugsnappare påträffades under fältinventeringen 2022 med ett revir i området. Därtill ett revir längs järnvägen precis norr om området och ett revir precis söder om området.

Området hyser för arten lämpliga häckningsbiotoper. Antalet häckande par inom eller i direkt anslutning till området bedöms vara 1–3 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Svartvit flugsnappare förekommer över hela Uppsala län. Beståndet uppskattas till 40 000 par. I Uppsala kommun förekommer arten över hela kommunen.

På lokal nivå förekommer arten väl spritt i närområdet. En större population finns i och kring bebyggelsen i Bergsbrunna, Nántuna och Sävja.

Planens inverkan på arten

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 12 av 20

Svartvit flugsnappare bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reducering av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala populationen inte minskar. Denna bedömning grundas i god tillgång till lämpliga häckningsbiotoper på lokal nivå i närområdet. KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt.

Sädesärla *Motacilla alba*

Ekologi

Sädesärlan förekommer allmänt i hela landet. Den häckar främst i öppna områden som odlingsmarker, kuststränder, sjöängar, skogsbryn, gårdsmiljöer och städer. Gemensamt för miljöerna är att det finns tillgång till vatten av olika slag. Även bopplatsen är väldigt variabel. De nyttjar bland annat hål i stenmurar, hålträd, tågagnar, bryggor, sandbankar och tegeltak, så länge de har skydd ovanifrån. Närheten till människan är sällan ett problem.

Sädesärlan anländer till Uppland i början av april och häckningen påbörjas nästan direkt. Boet byggs av strån, kvistar och mossor och fodras med fjädrar och hår. Honan lägger där 5–6 ägg som ruvas i två veckor. Ungarna matas sedan ytterligare två veckor innan de är flygga. Födan består främst av insekter som fångas både i luften och på marken. Under september-oktober flyttar de söderut.

Svenska populationen beräknas till ca 291 000 par med en minskning på 26 % senaste 20 åren.

Förekomst i anslutning till området

Sädesärla rapporterades inte under fältinventeringen 2022. Det finns däremot allmänna rapporter från området av sädesärla under häckningstid.

Området hyser för arten lämpliga häckningsbiotoper. Antalet häckande par i direkt anslutning till området bedöms vara 1 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Sädesärla förekommer över hela Uppsala län. Beståndet uppskattas till 13 000 par. I Uppsala kommun förekommer arten över hela kommunen, mera sparsamt i skogsbygderna.

På lokal nivå förekommer arten väl spridd i närområdet. Häckningar av arten rapporteras sällan av lokala fågelskådare då arten generellt upplevs som en vanlig och allmän art i landet. Konstaterade häckningar finns trots allt i närbelägna Falebro och vid Sävja.

Exploaterings inverkan på arten

Sädesärla bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reducering av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 13 av 20

populationen inte minskar. Denna bedömning grundas i god tillgång till lämpliga häckningsbiotoper på lokal nivå i närområdet. KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt.

Ärtsångare *Curruca curruca* (NT)

Ekologi

Ärtsångaren förekommer över hela landet. Arten häckar främst i skogsbryn och halvöppna buskmarker men även på yngre hyggesmark. Ärtsångaren häckar numera också i stor omfattning i tätorternas parker och trädgårdar.

Arten häckar i täta snår, häckar och buskage. Ärtsångaren livnär sig främst på insekter och insektslarver men även på bär. Dess huvudsakliga häckningstid sträcker sig från maj till juli, beroende på var i landet arten påträffas. Arten lägger en kull per år, bestående av 5–6 ägg.

Ärtsångaren flyttar genom östra Europa till dess övervintringsområde i Etiopien och Sudan.

Den svenska populationen uppskattas till cirka 250 000 par och uppvisar en tydlig negativ trend och en minskning med 30 % de senaste 20 åren, vilket föranlett artens klassning som *Nära hotad* (NT) i Rödlistan 2020. Minskningen kan bero på en rad faktorer. Framför allt handlar det om påverkan längs artens flyttvägar och/eller i dess övervintringsområde, men även omfattande röjning och avverkning kan påverka ärtsångaren negativt.

Förekomst i anslutning till planområdet

Ärtsångare påträffades under fältinventeringen 2022 med ett revir i området. Därtill ett revir längs järnvägen precis söder om området.

Området hyser för arten lämpliga häckningsbiotoper. Antalet häckande par inom eller i direkt anslutning till området bedöms vara 1–2 par.

Förekomst i det omgivande landskapet

Ärtsångare förekommer över hela Uppsala län. Beståndet uppskattas till 7000 par. I Uppsala kommun förekommer arten över hela kommunen.

På lokal nivå förekommer arten väl spritt i närområdet. En större population finns i och kring bebyggelsen i Bergsbrunna, Nántuna och Sävja.

Planens inverkan på arten

Ärtsångare bedöms kunna påverkas av åtgärder genom en reducering av mängden naturlig tillgänglig häckbiotop. Bedömningen är att åtgärderna kan ha en viss påverkan på arten inom området, men att artens anpassningsförmåga medför att antalet häckande individer i området liksom den lokala populationen inte minskar. Denna bedömning grundas i god tillgång till lämpliga

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 14 av 20

häckningsbiotoper på lokal nivå i närområdet. KEF (kontinuerlig ekologisk funktion) bedöms inte påverkas negativt.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 15 av 20

5 LAGRUM, SKYDD OCH NATURVÅRDSKATEGORI

5.1 Artskyddsförordningen och skyddet av fåglar

Alla vilda fågelarter i Sverige är fridlysta enligt 4§ Artskyddsförordningen (2022:928). 4§ Artskyddsförordningen lyder som följer:

4 § Det är förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar,
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma, och
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningssperiod, om inte störningen saknar betydelse för att

- a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
- b) återupprätta populationen till den nivån.

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905). Förordning (2022:928).

Punkt 1,2 och 4 av 4§ Artskyddsförordningen definierar åverkan som sker med *avsikt*. Enligt Naturvårdsverket vägleds begreppet *avsikt* som följande:

"En annan förutsättning för att kravet på avsiktlighet ska vara uppfyllt är att verksamhetsutövarna känner till att verksamheten eller åtgärden kan påverka en skyddad art, och godtar risken, det vill säga att de söker tillstånd trots att det riskerar att påverka skyddade arters bevarandestatus negativt"

5.2 Definition av prioriterade fågelarter

Prioriterade fågelarter är arter som ska prioriteras i artskyddsarbetet, detta framgår bland annat av förordningsmotivet (Fm 2022:5) till ändringen i artskyddsförordningens §4. I begreppet ingår bland annat rödlistade arter, hotade arter, arter upptagna i fågeldirektivets bilaga 1 eller arter med konstaterad negativ populationstrend.

Rödlistade arter

Rödlistade arter är arter som enligt den internationella naturvårdsunionens (IUCN) kriterier inte bedöms ha långsiktigt livskraftig population i Sverige utan löper risk att försvinna från landet. Rödlistade arter utvärderas av Artdatabanken och listas i *Rödlistade Arter i Sverige 2020*. Arterna som ingår anges i sex olika kategorier:

RE Nationellt utdöd

CR Akut hotad

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 16 av 20

EN Starkt hotad
VU Sårbar
NT Nära hotad
DD Kunskapsbrist

Hotade arter

Hotade arter är arter som rödlistats i någon av kategorierna akut hotad (CR), starkt hotad (EN) och sårbar (VU) enligt *Rödlistade Arter i Sverige 2020*.

Fågeldirektivets bilaga 1

Arter som är upptagna i fågeldirektivets bilaga 1 ska visas särskilt hänsyn inom Europeiska unionen. Av Sveriges ca 350 fågelarter är 67 listade i direktivets bilaga 1. Det innebär att särskilda skyddsområden (Special Protection Areas, SPA) där dessa fåglar häckar ska pekas ut och ingå i Natura 2000-nätverket. Även fåglar som regelbundet rastar i betydande antal ingår i denna bilaga.

Negativ populationstrend

Arter som på lång eller kort sikt uppvisat en påtagligt negativ populationsutveckling kan anses prioriterade enligt förordningsmotivet (Fm 2022:5) till ändringar i artskyddsförordningen. Bedömningen kan exempelvis göras utifrån Svensk fågeltaxering vid Lunds universitet eller SLU Artdatabanken.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 17 av 20

6 ÖVERGRIPANDE OCH ARTSPECIFIK PÅVERKAN

6.1 Aktuell lagrum

Utifrån områdets karaktär, de planerade åtgärderna och de bedömda arternas ekologi bedöms förbuden i punkt 2 och punkt 4 av 4§ Artskyddsförordningen vara relevanta i ärendet. Dessa punkter avser förbud mot att

2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att

a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
b) återupprätta populationen till den nivån.

Sju i denna artskyddsutredning upptagna arter uppvisar en kort- eller långsiktig negativ populationstrend, är nationellt rödlistade eller upptagna i fågeldirektivets bilaga 1. Enligt artskyddsförordningens förordningsmotiv talar de ovan nämnda omständigheter för att nivån inte kan anses vara tillfredsställande. Detta medför att undantagen från Punkt 4, 4 § i Artskyddsförordningen inte kan tillämpas i det aktuella detaljplanearbetet.

6.2 Punkt 2, 4§ i Artskyddsförordningen

Punkt 2, 4§ i Artskyddsförordningen gäller förbud mot att med avsikt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon. Detta medför att åtgärder som leder till att bo och/eller ägg skadas eller förstörs står i konflikt mot förordningen.

Förbudet är aktuellt eftersom **gulsparrv, hornuggla, kärrsångare, näktergal, svartvit flugsnappare, sädesärla och ärtsångare** bedöms kunna häcka i delar som avses exploateras.

Eftersom punkt 2 avser åtgärder som sker med avsikt kommer viss hänsyn behöva tas för att undvika konflikt med punkt 2. Skada på bo och/eller ägg bedöms endast kunna uppstå under häckningsperioden. Skada eller bortforsling av bon och ägg utanför den ordinarie häckningsperioden kan inte anses stå i konflikt med förordningen. För att undvika konflikt med punkt 2, 4§ i artskyddsförordningen ska därför skadligt arbete så som ianspråktagandet av mark, och störande arbete undvikas under arternas häckningstid. För att täcka in samtliga arter bör därför sådant arbete förläggas till perioden augusti-mars.

Genom att i arbetet ta hänsyn till de ovan nämnda arternas häckningsperiod kan planen anses vara förenlig med punkt 2, 4§ i artskyddsförordningen.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 18 av 20

6.3 Punkt 4, 4§ i Artskyddsförordningen

Punkt 4, 4§ i Artskyddsförordningen gäller förbud mot att med avsikt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid. Eftersom punkt 4 avser åtgärder som sker med avsikt så kommer viss hänsyn behöva tas för att undvika konflikt med förordningen.

Den fjärde punkten ska enligt förordningsmotivet tolkas i ljuset av att medlemsstaterna enligt artikel 4.4, andra meningen i fågeldirektivet även utanför sådana skyddsområden som utpekats enligt direktivet ska "sträva efter att undvika förorening och försämring av livsmiljöer". Som stöd för tolkning av punkt 4 används också EU-kommissionens vägledningsdokument om artikel 6 habitatdirektivet. Där framgår att störning kan förekomma till exempel i form av ljud eller ljus, men den behöver inte fysiskt påverka arten direkt utan kan ge indirekta effekter.

Förbudet är aktuellt eftersom **gulsparr, hornuggla, kärrsångare, näktergal, svartvit flugsnappare, sädesärta och ärtsångare** i varierande grad bedöms nyttja de delar i området som avses exploateras

I det aktuella fallet kan alltså åtgärderna innebära en direkt störning av de relevanta arterna genom en försämring av levnadsmiljön, eller som en indirekt störning under arbetets gång.

6.3.1 Indirekt störning

De berörda arterna bedöms i olika omfattning kunna påverkas av indirekt störning under arbetets gång. Kommunen avser omvandla delar av planområdet. Dessa åtgärder riskerar i varierande grad störa de aktuella arterna genom buller, trafik och ökad mänsklig aktivitet.

Åtgärder som kan anses störande bör förläggas utanför de ovan nämnda arternas häckningsperioder för att inte utlösa förbuden i punkt 4, 4§ i artskyddsförordningen.

6.3.2 Direkt störning, försämring av livsmiljö

Den planerade exploateringen medför ofrånkomligt att de fågelarter som nyttjar området på ett eller annat sätt påverkas. Huruvida åtgärderna medför en *försämring* av livsmiljön är mycket beroende på de olika arternas ekologi.

För **hornuggla, kärrsångare och näktergal** ska åtgärderna ses som ett krav för att minimera den påverkan exploateringen kan innebära.

För samtliga dessa arter är bedömningen att KEF inte påverkas negativt av exploateringen i området förutsatt att området kring motocrossbanan och dikesmarker österut inte påverkas permanent, vilket heller inte avses i projektet. Om ingrepp skulle bli permanenta inom dessa områden riskeras påverkan på KEF avseende livsmiljöer för samtliga dessa arter, men arternas bevarandestatus bedöms inte påverkas på lokal eller regional nivå.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 19 av 20

7 SLUTGILTIG BEDÖMNING OCH REKOMMENDATIONER

I sammanfattning görs följande bedömning:

- Prioriterade arter som bedöms häcka, eller kunna häcka inom planområdet måste visas hänsyn för att undvika att bon eller ungar skadas vilket i sig kan utlösa förbuden i punkt 2, 4 § i artskyddsförordningen. Detta görs enklast genom att förlägga arbete som innebär ianspråktagande av befintlig naturmark till perioden augusti-mars.
- Prioriterade arter som bedöms häcka, eller kunna häcka inom detaljplaneområdet måste visas hänsyn för att undvika indirekt störning under häckningsperiod som i sig kan utlösa förbuden i punkt 4, 4 § i artskyddsförordningen. Störande arbete bör förläggas till perioden augusti-mars.
- Direkt störning i form av försämrade livsmiljöer bedöms inte uppstå för de prioriterade arterna hornuggla, kärrsångare och näktergal i sådan grad att KEF påverkas. Arternas bevarandestatus på lokal eller regional nivå bedöms inte påverkas.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 20 av 20

8 REFERENSER

ArtDatabanken, 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Artportalen, 2022. Sökning med polygon inom området efter tidigare observerade fåglar. Sökperiod 2000-01-01 till 2024-01-02. <http://www.artportalen.se>.

Artskyddsförordningen, 2007:845.

Birdlife Sverige 2023. Sveriges fåglar 2023. Hur går det för Sveriges fåglar med särskilt fokus på läget i sjöar och vattendrag?

Ottosson, U., Ottvall, R., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Niklas, H., Lindström, Å., Nilsson, L., Mikael, S., Svensson, S., & Tjernberg, M., 2012. Fåglarna i Sverige: antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Naturvårdsverket, 2012. Undersökningstyp: Fåglar, revirkartering, generell metod. 2012-06-21

Naturvårdsverket, 2009. Handbok för artskyddsförordningen, Del 1 - Fridlysning och dispenser.

Ottosson, U., Ottvall, R., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Niklas, H., Lindström, Å., Nilsson, L., Mikael, S., Svensson, S., & Tjernberg, M., 2012. Fåglarna i Sverige: antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Regeringskansliet, 2022. Förordningsmotiv (Fm 2022:5) om ändring i artskyddsförordningen (2007:845)

Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas.

Bilaga 6 PM Fågelinventering till PM Naturvärdesinventering

Väg- och Miljö 2023. Naturvärdesinventering Bergsbrunna, Uppsala kommun 2023.

Dokumentnamn	Datum utförande/reviderat	Sidnr.
Artskyddsutredning Bergsbrunna, Uppsala	2024-03-25	Sida 21 av 20